

واکاوی هویت و تجدد؛ انتشار دو اثر پژوهشی در باب تحول سبک زندگی ایرانی در عصر مشروطه

دکتر سید ساسان موسوی قاسمی، پژوهشگر و از متخصصان صنعت آب و فاضلاب، در دو کتاب تازه خود با عناوین چراغ‌های تازه، سایه‌های قدیم و پیراهن وطنی، ارسی فرنگی، به بررسی موشکافانه تغییرات اجتماعی و کالبدی زندگی شهری ایرانیان در آستانه و متن انقلاب مشروطیت پرداخته است.

کتاب چراغ‌های تازه، سایه‌های قدیم، تمرکز خود را بر دوره گذار قرار داده است؛ زمانی که نشانه‌های تمدن جدید غرب در حال ورود به ساختار سنتی شهرهای ایران بود. نویسنده در این اثر، چالش میان سنت و مدرنیته و چگونگی تغییر ذائقه و زیست شهری را به تصویر می‌کشد. در اثر دیگر وی، پیراهن وطنی، ارسی فرنگی، تمرکز بر دوران پر تلاطم انقلاب مشروطه است. این کتاب با نگاهی نمادین به پوشش و ابزارهای زندگی، تقابل میان حفظ اصالت‌های ملی-مذهبی و پذیرش الگوهای فرنگی را واکاوی می‌کند. ویژگی بارز آثار موسوی قاسمی، تأکید بر ضرورت حفظ هویت فرهنگی و دینی (در عین مواجهه با پدیده‌های نوین جهانی است. نویسنده معتقد است که پیشرفت و تحول سبک زندگی نباید به قیمت از دست رفتن ریشه‌های تاریخی و اعتقادی تمام شود.

بررسی محتوایی و تحلیل آثار

این دو کتاب را می‌توان مکمل یکدیگر در فهم جامعه‌شناسی تاریخی ایران دانست:

تحول کالبدی و روانی: در چراغ‌های تازه، سایه‌های قدیم، نویسنده احتمالاً به مفاهیمی چون تغییر روشنایی معابر (از روغن سوز به چراغ‌های جدید)، تغییر معماری خانه‌ها و ورود ابزارهای جدید به حریم خصوصی پرداخته است. (سایه‌های قدیم) نمادی از میراثی است که همچنان بر سر شهر سنگینی می‌کند و «چراغ‌های تازه» نماد آگاهی و تکنولوژی جدید است.

نمادشناسی پوشش و کالا: نام کتاب (پیراهن وطنی، ارسی فرنگی) هوشمندانه انتخاب شده است. در آن دوران، لباس یکی از اصلی‌ترین عرصه‌های مبارزه سیاسی و فرهنگی بود. تلاش برای حمایت از نساجی داخلی (پیراهن وطنی) در برابر میل به شیک‌پوشی به سبک غربی (ارسی فرنگی)، نشان‌دهنده یک دوقطبی عمیق در جامعه آن روز است که نویسنده با نگاهی آسیب‌شناسانه به آن می‌پردازد.

دغدغه هویت: نقطه پرگار هر دو کتاب، حفظ هویت است. نویسنده به عنوان کسی که در متن مدیریت شهری (صنعت آب و فاضلاب) فعالیت دارد، به خوبی درک کرده است که توسعه فیزیکی و زیرساختی اگر با پیوست فرهنگی و صیانت از ارزش‌های دینی همراه نباشد، منجر به بحران هویت در شهروندان می‌شود.

مشروطیت تنها یک جنبش سیاسی نبود، بلکه یک زلزله در سبک زندگی ایرانی بود. دکتر سید ساسان موسوی قاسمی در دوگانه پژوهشی خود، ما را به کوچه‌های تاریک و روشن تهران و تبریز در قرن گذشته می‌برد؛ جایی که ایرانیان میان انتخاب (چراغ‌های تازه (غرب و) سایه‌های قدیم) سنت، در جستجوی راهی برای نوسازی بدون فراموشی خویشتن بودند. این کتاب‌ها روایتگر تلاش نسلی است که می‌خواست با (پیراهن وطنی) در برابر تندباد تغییرات بایستد و هویت دینی و ملی خود را در گذار به جهان جدید بیمه کند.